

Н. В. Сленцова,

*викладач обліково-фінансових дисциплін, спеціаліст I кваліфікаційної категорії,
Лубенський фінансово-економічний коледж ПДАА*

ORSID ID: 0000-0002-1728-2986

Л. В. Кочура,

*викладач обліково-фінансових дисциплін, спеціаліст II кваліфікаційної категорії,
Лубенський фінансово-економічний коледж ПДАА*

ORSID ID: 0000-0002-6025-9028

DOI: 10.32702/2306-6806.2019.4.82

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ТА РЕАЛІЇ АДМІНІСТРУВАННЯ ПДФО В УКРАЇНІ

N. Sliptsova,

*teacher of accountant-financial, specialist I quarterly category
of Lubny Financial-economic college of Poltava State Agriculture Academy*

L. Kochura,

*teacher of accountant-financial, specialist II quarterly category
of Lubny Financial-economic college of Poltava State Agriculture Academy*

FOREIGN EXPERIENCE OF TAXATION OF INDIVIDUALS' INCOMES AND THE REALITIES
OF ADMINISTERING THE PERSONAL INCOME TAX IN UKRAINE

У статті досліджено досвід стягнення податку на доходи фізичних осіб в іноземних країнах. Крім того, проведено порівняння таких податків в іноземних державах і в Україні і запропоновано впровадження іноземного досвіду.

Метою роботи є проведення аналізу системи оподаткування доходів фізичних осіб зарубіжних країн, порівняння з українським та узагальнення результатів з метою визначення альтернативних пропозицій щодо відповідних змін у чинній системі оподаткування.

Робота виконана за результатами дослідження сучасних наукових праць, у яких висвітлено успішний досвід застосування методів податкового регулювання соціально-економічного розвитку країн з розвинутою ринковою економікою, а також публікацій органів влади зарубіжних держав з питань оподаткування.

Система оподаткування доходів фізичних осіб у кожній країні є регулятором взаємовідносин між державою та громадянами — платниками податків. Вона, з одного боку, забезпечує фінансову базу держави, а з іншого — виступає головним знаряддям реалізації її економічної доктрини. Тому, встановлюючи розміри оподаткування доходів фізичних осіб, держава прагне забезпечити стабільну дохідну базу та чинити вплив на розмір заощаджень громадян, з метою оптимального здійснення стратегії розвитку.

Реалізація на практиці іноземного досвіду має на меті сприяти як найшвидшому переходу до нової сталої та дієвої системи оподаткування, яка ґрунтуватиметься на всебічному поєднанні найкращих передових методів та запозичених позитивних елементів із досвіду податкових систем зарубіжних країн, що дало б поштовх до посилення соціальної складової системи оподаткування.

За результатами дослідження податкових систем провідних економічно розвинутих країн світу можливо дійти висновку про існування стійкої тенденції до підвищення ролі податків на споживання. Зокрема частка таких податків зростає з 12% до 18% за практично незмінних підходів до оподаткування прибутку юридичних осіб та доходу фізичних осіб. Країни-члени Європейського Союзу однією з обов'язкових

умов набуття членства в цьому міждержавному утворенні встановили умову введення до системи оподаткування податку на додану вартість зі ставкою нарівні 15—20%, що має сприяти встановленню рівних умов конкурентної боротьби між економічними суб'єктами країн-членів ЄС.

The article examines the experience of collecting personal income tax in foreign countries. In addition, a comparison is made between such taxes in foreign countries and in Ukraine, and the introduction of foreign experience is proposed.

The purpose of the work is to carry out an analysis of the system of taxation of incomes of individuals of foreign countries, comparison with Ukrainian and generalization of results in order to identify alternative proposals regarding the relevant changes in the current system of taxation.

The work was performed on the results of research of modern scientific works, which highlighted the successful experience of applying the methods of tax regulation of socio-economic development of countries with a developed market economy, as well as publications of the authorities of foreign countries on taxation.

The system of personal income taxation in each country is the regulator of the relationship between the state and citizens — taxpayers. It, on the one hand, provides the financial base of the state, and on the other hand serves as the main instrument for the realization of its economic doctrine. Therefore, when establishing the amount of personal income tax, the state seeks to provide a stable income base and influence the size of citizens' savings in order to optimally implement the development strategy.

The practical implementation of foreign experience aims to facilitate the fastest transition to a new sustainable and efficient taxation system based on a comprehensive combination of best practices and borrowed positive elements from the experience of foreign tax systems, which would give an impetus to the social component of the taxation system.

According to the research of tax systems of leading economically developed countries of the world, it is possible to conclude that there is a stable tendency to increase the role of taxes on consumption. In particular, the share of such taxes has increased from 12% to 18% for practically unchanged approaches to the taxation of corporate profits and income of individuals. Member States of the European Union as one of the mandatory conditions for membership in this intergovernmental formation have established the condition for introducing a system of VAT with a rate of 15—20%, which should promote the establishment of equal conditions of competition between economic entities members of the EU.

Ключові слова: податок на доходи фізичних осіб, ставка податку, система оподаткування.
Key words: tax on personal income, tax rate, tax system.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

З розвитком ринкової економіки в Україні податки та інші обов'язкові платежі до бюджету є основним джерелом формування бюджету. Податок на доходи фізичних осіб є одним із основних елементів податкових надходжень. Його роль в системі податків з кожним роком зростає.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні засади оподаткування розроблені в працях таких видатних вчених: А. Вагнер, Д. Кейнс, А. Лаффер, Д. Міль, Ф. Нітті, Д. Рікардо, А. Сміт. Порівняння механізму оподаткування фізичних осіб в Україні та в інших країнах, а також визначення напрямів здійснення податкової реформи проводилися такими вченими: В. Андрущенко, О. Василик, П. Мельник, С. Онишко, В. Суторміна, Л. Тарангул, В. Федосов, Д. Черник, Л. Шабліста, І. Якущик та ін.

Питанням оподаткування доходів фізичних осіб присвячені праці багатьох українських вчених, зокрема Т. Даценко, О. Кириленко, О. Коблянської, П. Лайка, М. Перерви, В. Синчака, А. Соколовської, І. Чугунова, С. Юрія.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є окреслити проблеми справляння податку з доходу в Україні, виділити спільні та відмінні риси у систем оподаткування доходів в Україні та євро-

пейських країн, розробити рекомендації щодо вдосконалення механізму оподаткування доходів громадян.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Кожна держава обирає власні методичні підходи для здійснення оподаткування доходів фізичних осіб, однак визначальною ознакою такого оподаткування є те, що воно повинне сприяти зростанню заощаджень населення країни, які в подальшому слугують одним з джерел фінансування економіки країни. Кожна країна формує індивідуальну систему оподаткування доходів населення.

Іноземні системи прямого оподаткування доходів фізичних осіб мають уже досить апробовану часом практику становлення та розвитку на базі глибокого усвідомлення кожним платником податку свого конституційного обов'язку — сплати податків. Значні соціальні видатки та постійна увага держави до платника податків поступово виховали свою податкову культуру, яка зовсім інша від вітчизняних реалій. Також інакше розуміється і сутність категорії "податок": в Німеччині — це підтримка, яку громадяни надають державі; у Великобританії — це обов'язок перед державою; у США податок розуміється як "такса"; у Франції — як обов'язкова плата. Для нашої держави розуміння такої фінансової категорії зводиться лише до примусового платежу [2].

У Японії найбільш значні доходи державі приносять прибутковий податок. Фізичні особи сплачують державний прибутковий податок по прогресивній шкалі, що-

Таблиця 1. Ставки оподаткування доходів у різних країнах

Країна	Ставка	Країна	Ставка	Країна	Ставка
Австрія	21-50	Китай	5-45	США	15-35
Бельгія	54	Кіпр	20-30	Туніс	15-35
Болгарія	10	Латвія	26	Бразилія	7,5-27,5
Словенія	16-41	Словаччина	19	Канада	15-29
Велика Британія	9-50	Литва	15	Туреччина	15-35
Данія	52	Мальта	15-35	Угорщина	41
Естонія	21	Нідерланди	0-52	Фінляндія	7-30,5
Індія	10-30	Німеччина	14-47	Чехія	15

маєшість ставок — 5, 10, 20, 30, 40 і 50%, які нараховуються залежно від суми отриманого доходу. Сплачується щорічно на всі види доходів, отриманих протягом календарного року.

Мінімальна ставка 5% застосовується до доходу, одержаного до 1950000 ієн (17355\$).

В Австралії, при прийнятті працівника на роботу, йому повідомляють його заробітну плату за 12 місяців. При доході за рік до 18200\$ податок не утримується, якщо зарплата від 18201\$ до 37000\$ — податок утримується — 19 центів із суми, більшої за 18200\$; зарплата від 37001\$—87000\$ — 3572\$ плюс 37 центів з кожного 1\$, який перевищує 37000\$ і так далі по шкалі. Наприклад, якщо його доходи за рік становитимуть 30000\$, то він платить в казну 8%; якщо зарплата за рік 100000\$ — 25%, 200000\$ — 32%.

Сучасна британська податкова система хоч і зберігає деякі риси, обумовлені історичною традицією, в цілому мало відрізняється від тенденцій оподаткування в економічно розвинених і соціально успішних країнах [1]. В Англії встановлена прогресивна шкала прибуткового податку — від 0 до 45%. За аналогією з мінімальною зарплатою ставки переглядаються щороку 1 квітня. Сума доходу, яка не підлягає оподаткуванню становить 11 500 фунтів (15127\$) на рік. Цеположення не поширюється на річні заробітки, які перевищують 123 000 фунтів.

З 1 січня 2009 року у Республіці Польща введено два види податку від фізичних осіб. Якщо платник податку протягом року отримував дохід у розмірі до 85 528 польських злотих (30545 дол. США), то повинен сплатити податок у розмірі 18% від доходу. Всі доходи платника податку, які перевищують вищезгадану суму доходу, сплачуватимуть податок у розмірі 32%.

Середньою ставкою податку з доходів у розмірі 19% обкладаються дивіденди та надходження від долі у прибутках юридичних осіб. Податком з доходу обкладаються фізичні особи, які постійно проживають у Польщі та особи, які перебувають у країні понад півроку. Також оподатковуються доходи осіб, що проживають за кордоном, якщо джерело цих доходів знаходиться у Польщі.

Для визначення загальної суми оподаткування дохід зменшується на суму страхових внесків на пенсійне страхування за віком та станом здоров'я, на лікарняне страхування та страхування від нещасних випадків, що передбачено у положеннях про систему соціального страхування.

У Болгарії та Казахстані ставка прибуткового податку складає 10%.

В Україні ставка податку з доходів фізичних осіб складає 18%. Податкова соціальна пільга в розмірі 960,5 грн застосовується до доходу одержаного до 2690 грн.

Досконалої податкової системи не існує в жодній країні світу. Проте доцільно розглянути і проаналізувати досвід деяких з них. Економічно розвинені країни характеризуються не тільки високим рівнем доходів населення, а й високими ставками податків. При цьому в більшості країн застосовується так звана прогресивна шкала — зі збільшенням доходу зростає ставка податку. В таблиці 1 представлено ставки оподаткування доходів у різних країнах світу.

Як бачимо, ставки досить диференційовані. На відміну від України, де порядок, ставки, правила оподаткування податком з доходів фізичних осіб установлюються виключно на загальнодержавному рівні, в іноземних державах органам місцевого самоврядування надано досить широке право у сфері податкової юрисдикції. У таких країнах Європи, як Болгарія, Кіпр, Естонія, Греція, Латвія, Норвегія, Румунія, особистий прибутковий податок належить до місцевих податків, а в Бельгії, Данії, Фінляндії, Швеції та Швейцарії органи місцевого самоврядування самостійно визначають ставки, за якими оподатковуватимуться доходи громадян [7].

Світовий Податковий кодекс закріплює такі основні вимоги, яких потрібно притримуватися при створенні ефективної податкової системи:

- запровадження єдиного загального кодексу на всі податки замість безлічі податкових законів;

- відмова від протекціоністських податків. Ця умова є обов'язковою для виконання в контексті інтеграції в світову економіку;

- відмова від податкових пільг і закріплення їх субсидіюванням;

- створення ефективно діючої й високо компетентної податкової служби.

В усьому світі в системі податкових відносин важливе місце посідає показник "граничний дохід" — мінімальний розмір отриманого доходу, з якого починається сплачуватися податок. У розвинутих країнах світу система прибуткового оподаткування будується таким чином, що показник "граничний дохід" залежить від кількості дітей, сімейного стану платника та способу оподаткування за єдиною чи роздільною системою.

У таких країнах, як Ірландія, Корея, Мексика, Туреччина, середньозважена величина граничного доходу (неоподаткованого мінімуму), з якого починається сплачуватись податок з доходів фізичних осіб становить 30% від середньої заробітної плати у виробничому секторі. Якщо порівнювати з нашою державою, то ця цифра становить 17 грн, тобто приблизно лише 3% від мінімальної заробітної плати, що є зовсім не відповідним. За ці мізерні кошти людина не може задовольнити навіть свої мінімальні потреби.

Іноземні системи оподаткування спрямовані на формування кінцевого доходу домогосподарств таким чином, щоб кожна фізична особа мала в користуванні після оподаткування дохід, достатній для фінансування всіх необхідних витрат на задоволення своїх потреб.

Одна з найбільш розвинених систем індивідуального прибуткового податку із широкою системою податкових вирахувань діє в Нідерландах. У цій країні існує п'ять видів податкових відрахувань, що залежать від віку, кількості дітей, доходу батьків і відрізняються сумою, на яку дозволено зменшувати оподатковуваний дохід (в євро на одну дитину). Тому з метою нівелювання певних негативних наслідків, посилення соціальної складової системи та стимулювання демографічної ситуації в нашій країні, дієвим буде прив'язати розмір і право на надання податкової соціальної пільги до сімейного складу одружених платників із урахуванням кількості неповнолітніх дітей.

ВИСНОВКИ

Україна в рейтингу "Оподаткування 2018" піднялася на 43 позицію з 190 країн порівняно з 84 місцем за результатами рейтингу "Оподаткування 2017". Про це повідомив партнер компанії "PwC Україна" В'ячеслав Власов в ході презентації результатів рейтингу.

"Найбільш вплинуло на покращення позицій в рейтингу зниження єдиного соціального внеску з 2017 року. Це мало позитивний вплив на загальне податкове навантаження в Україні", — зазначив він.

Як свідчать дані оприлюдненого дослідження, Україна порівняно з показниками минулого року поліпшила свої позиції майже вдвічі — на 41 процентний пункт.

Згідно з оприлюдненими даними, загальне податкове навантаження в Україні складає 37,8%, в Європейському союзі — 40,5%, тоді як загальний світовий показник — 39,6%. Позитивний тренд Україна показує відносно кількості податкових платежів на рік — їх п'ять, при середньому показнику в світі — 24, в ЄС — 12.

Водночас на підготовку та подання податкової звітності в Україні в середньому йде 327,5 години на рік, тоді як в ЄС цей показник — 161 година, а загальний світовий — 240 годин, свідчать дані рейтингу "Оподаткування-2018".

За індексом пост-подання український показник досяг 85,95 при загальному світовому в 59,51 і європейському — 81,6.

Дослідження "Оподаткування-2018" (Paying Taxes 2018) є однією зі складових дослідження "Ведення бізнесу 2018" (Doing Business 2018) та є щорічним спільним проектом Групи Світового банку і компанії PwC, в рамках якого оцінюються кількісні та якісні аспекти плати податків в 190 країнах [8].

Проаналізувавши податкове право різних країн, слід відмітити, що прибутковий податок залежить від рівня доходу. Проте в податковому законодавстві України податки утримуються незалежно від рівня доходу, а встановлено стабільну ставку 18%.

Податкова соціальна пільга — сума, на яку платник податку з доходів фізичних осіб зменшити суму свого загального місячного оподаткованого доходу, отриманого з джерел на території України від одного працедавця у вигляді заробітної плати. Податкова соціальна пільга не застосовуватиметься до доходів переважної більшості працівників, бо розмір їх зарплати має бути вищим за 4173 грн, а граничний дохід для застосування ПСП на 2019 рік — 2690 грн.

Якщо порівнювати податкове законодавство щодо стягнення податку з доходів фізичних осіб в Україні із зарубіжними країнами, то при отриманні мінімальної заробітної плати в розмірі 4173 грн до неї навіть не застосовується податкова соціальна пільга. В Австралії та Англії при такій заробітній платі цей податок взагалі б не утримувався. В Японії його ставка була б 5%.

Проаналізувавши досвід розвинених країн, можна зробити висновок, що в основу оподаткування доходів громадян покладений принцип соціальної справедливості, за яким більше платять ті члени суспільства, котрі мають вищі доходи. Відтак держава регулює доходи громадян, впливає на збільшення їх платоспроможності, стимулювання попиту, розмір споживання та заощадження, що, в свою чергу, призводить до підвищення темпів економічного зростання. Отже, так звану "посилку шкалу податку з доходів фізичних осіб", що є особливістю податкової системи України, можна розглядати як певну сходинку на шляху досягнення основної мети — розбудови податкової системи, адекватної вимогам сталого розвитку.

Основним напрямом подальшого удосконалення законодавчої бази у цій сфері, на мою думку, має стати зменшення податкового навантаження на соціально незахищені верстви населення та зростання відповідальності платників податку за ухилення від оподаткування.

Отже, спираючись на іноземний досвід, можна "вмонтувати" певні світові здобутки в українську систему оподаткування на основі раціонального поєднання найкращих передових методів та елементів податкових систем зарубіжних країн, що дало б поштовх до посилення соціальної складової системи оподаткування.

Література:

1. Андрущенко В.А. Податкові системи зарубіжних країн: [навч. посібник] / За заг. ред. М.Я. Азарова. — К. Комп'ютерпрес, 2004. — 240 с.
2. Круковська О.В. Ключові зміни в реформуванні податкової системи України: реалії та перспективи / О.В. Круковська // Мукачівський державний університет. — 2016. — № 2. — С. 702—709.
3. Мельник І.Б. Зарубіжний досвід щодо оподаткування доходів фізичних осіб // Збірник доповідей на XIV Міжнародна наукова інтернет-конференція "ADVANCED TECHNOLOGIES OF SCIENCE AND EDUCATION", 19—21.04.2018 р.
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010. № 2755-VI // <http://zakon.rada.gov.ua>
5. Сухорукова М.О. Фіскальна політика в умовах глобальної інституціоналізації: Україна та досвід зарубіжних країн / М.О. Сухорукова // Scientific Journal "ScienceRise". — 2016. — № 7/1 (24). — С. 50—54.
6. Танклевська Н.С. Світовий досвід оподаткування доходів фізичних осіб / Н.С. Танклевська. // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Економічні науки. — 2013. — Т. 1. — Вип. 1 (6). — С. 264—268.
7. Чуприна А. Оподаткування доходів фізичних осіб: міжнародний досвід / А. Чуприна // Вісник. — № 10. — 2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua>
8. Paying Taxes 2015: The global picture. The changing face of tax compliance in 189 economies worldwide. Retrieved from: <http://www.pwc.com/payingtaxes>. [in English]

References:

1. Andrushchenko, V. L. (2004), Podatkovi systemy zarubizhnykh krain [Tax systems of foreign countries], Komp'yuterpres, Kyiv, Ukraine.
2. Krukov's'ka, O.V. (2016), "Key change in the reform of Ukraine's tax system: realities and prospects", Mukachiv's'kyj derzhavnyj universytet, vol. 2, pp. 702—709.
3. Melnyk, I. B. (2018), "Foreign experience in taxation of individual incomes", Zbirka dopovidej na Mizhnarodnij ekonomichnij konferentsii [XIV International Scientific Internet Conference ADVANCED TECHNOLOGIES OF SCIENCE AND EDUCATION], available at <http://intkonf.org/melnik-ib-zarubizhnyj-dosvid-schodo-opodatkuvannya-dohodiv-fizichnih-osib/> (Accessed 12 March 2019).
4. Verhovna rada of Ukraine (2010), "Tax Code of Ukraine", available at: <http://zakon.rada.gov.ua> (Accessed 12 March 2019).
5. Suhorukova, M.O. (2016), "Fiscal policy in the context of global institutionalization: Ukraine and the experience of foreign countries", Scientific Journal "ScienceRise", vol. 7/1 (24), pp. 50—54.
6. Tanklevs'ka, N.S. (2013), "World experience of personal income taxation", Naukovi pratsi Poltav's'koi derzhavnoi ahrarnoi akademii. Ekonomichni nauky, vol. 1 (6), pp. 264—268.
7. Chuprina, A. (2011), "Personal Income Tax: International Experience", Visnik, vol. 10, available at <http://visnuk.com.ua> (Accessed 12 March 2019).
8. Paying Taxes (2015), "The global picture. The changing face of tax compliance in 189 economies worldwide", available at <http://www.pwc.com/payingtaxes> (Accessed 12 March 2019).

Стаття надійшла до редакції 15.03.2019 р.